

Tips voor docenten bij de selectie van tools voor online onderwijs

Auteur: Wilfred Rubens

Datum: 27 maart 2020

Als je aan de slag gaat met online of blended onderwijs, dan start je natuurlijk vanuit leerdoelen, leerinhouden en een didactische aanpak. Maar op een gegeven moment zal je ook tools, leertechnologieën, op een verantwoorde manier moeten gaan selecteren. Je kijkt daarbij als het goed is met een didactische bril naar tools.

Je wordt dan geconfronteerd met een enorme hoeveelheid aan beschikbare tools.

Hoe vind je een weg in dit grote aanbod van diverse tools?

1. Gebruik tools die je instelling beheert en ondersteunt

Maak gebruik van de tools die je eigen instelling beheert en ondersteunt. Waarschijnlijk heeft jouw instelling een digitale leeromgeving, met misschien ook een aparte toetsomgeving en veel andere handige tools. De digitale leeromgeving biedt over het algemeen al heel veel mogelijkheden voor online onderwijs. Vraag bij je instelling welke tools zij beschikbaar hebben en hoe ze je in het gebruik ervan kunnen ondersteunen.

Binnen jouw instelling hebben collega's nagedacht over zaken als functionaliteit, gebruikersvriendelijkheid, kosten, privacy en beveiliging.

Houd er ook rekening mee dat waarschijnlijk geen enkele leertechnologie voor 100% voldoet aan jouw wensen. Dat is waarschijnlijk ook niet het geval als je een auto koopt of een vakantie boekt.

2. Gebruik veilige en betrouwbare tools via SURF

Als je los van het aanbod van je eigen instelling toch nog aanvullende tools nodig hebt, gebruik dan veilige tools. SURF heeft met leveranciers van een aantal tools afspraken gemaakt over bijvoorbeeld privacy en veiligheid, onder andere op basis van het SURF Juridisch Normenkader (<https://www.surf.nl/surf-juridisch-normenkader-cloudservices>). Het is namelijk belangrijk dat online onderwijs op een verantwoorde manier plaatsvindt.

Bekijk de tools die via SURF beschikbaar zijn: <https://www.surf.nl/tools-voor-online-onderwijs/onderwijstools-via-surf>.

Het kan zijn dat deze tools nog niet via jouw instelling worden aangeboden. Als dat zo is, neem dan contact op met de IT-afdeling van je instelling. Misschien is het mogelijk dat SURF samen met jouw instelling deze tools snel beschikbaar kunnen maken voor medewerkers en studenten van jouw instelling.

3. Wees terughoudend en kritisch in het gebruik van tools die niet door je instelling of via SURF worden aangeboden

Het kan zijn een tool nog niet via SURF of jouw instelling wordt aangeboden, terwijl je die toch wilt gebruiken. Doe dat altijd in overleg met de afdeling die binnen jouw onderwijsinstelling verantwoordelijk is voor onderwijsapplicaties. Zij kunnen dan samen met jou niet alleen kijken naar de functionaliteit, maar ook naar de beveiliging en privacy.

4. Aandachtspunten bij de selectie

Je vindt bij SURF een overzicht van online onderwijstools: <https://www.surf.nl/tools-voor-online-onderwijs>. Daarin zitten tools die via SURF beschikbaar zijn, en tools waar SURF (nog) geen overeenkomst mee heeft.

Als je overweegt een tool te gebruiken, dan moet je op een aantal zaken letten:

4.1. Gebruikersgemak

- Wees selectief in het gebruik van tools. Je doet studenten er geen plezier mee als zij zich moeten werken met een scala aan tools. Dat leidt tot een grotere 'communicatieve overbelasting'. Stem dus ook af met collega's.
- Hoe gemakkelijk en aantrekkelijk is de tool voor studenten en docenten? Let daarbij op functionaliteit en op ontwerp (uitdagend, maar makkelijk te gebruiken). Kun je de tool met meerdere browsers, besturingsystemen en apparaten gebruiken?
- Ga na of jouw doelgroep in staat is de tool te gebruiken. Daarbij doel ik niet alleen op betaalbaarheid of ICT-bekwaamheden, maar ook of de doelgroep niet werkt binnen organisaties die het gebruik van dergelijke online tools niet mogelijk maken (zoals banken).
- Selecteer bij voorkeur tools die je kunt embedden binnen de leeromgeving van de organisatie, en/of waarvoor lerenden niet apart hoeven in te loggen.
- Hoe stabiel en betrouwbaar is de leertechnologie, en wat is de reputatie van de leverancier? Wees terughoudend met Beta-versies, en realiseer je dat tools kunnen verdwijnen (met name als de leverancier pas net op de markt is).

4.2. Didactiek

- Wat is de *echte* toegevoegde waarde van de tool, ook in vergelijking met de tools waarover jouw instelling al beschikt? Voor welk probleem is deze tool een oplossing? Welke leeractiviteiten kun je faciliteren met deze tool?
- Kijk vooral naar voor de hand liggende toepassingen, en niet naar vergezochte toepassingen. Voorbeelden van leeractiviteiten zijn het activeren van voorkennis, lerenden zicht bieden op de voortgang van hun leerproces, oefenen van leerstof, reflecteren, lerenden samen aan een document laten schrijven, het voeren van een begeleidingsgesprek, vaardigheden demonstreren of kennis instrueren.
- Kleven er ook pedagogisch-didactische nadelen of beperkingen aan de tool? Is het bijvoorbeeld makkelijk om te frauderen? Of leidt het gebruik van de tool erg af?

4.3. Kosten

- Welke kosten zijn verbonden aan het gebruik van de tool? Daarbij hebben we het niet alleen over licentiekosten, maar ook om kosten om de tool in gebruik te nemen (zoals het maken van handleidingen, het verzorgen van instructies of voorbereiding door de docent).
- Verder kan sprake zijn van hoge kosten op het gebied van functioneel en technisch beheer (zoals het updaten van de tool, het realiseren en onderhouden van koppelingen of het ondersteunen van gebruikers).
- Hoe verhoudt de tool zich tot bepaalde standaarden en afspraken binnen jouw instelling?
- Ook bij 'gratis applicaties' betaal je een prijs. Denk daarbij aan het afstaan van persoonsgegevens of aan de frustraties die instabiele tools of tools met beperkte functionaliteiten met zich meebrengen.

4.4. Privacy

Op het gebied van privacy moet je met name nadenken over de volgende vragen:

- Welke informatie moet jij afgeven om een account aan te maken? Voelt dat prettig of niet?
- Weet jij waar persoonsgegevens worden opgeslagen? Is dat binnen de EU?
- Heeft de leverancier een modelverwerkersovereenkomst en privacy verklaringen waarin wordt beschreven wat er met gegevens gebeurt? Verklaart de leverancier zich te houden aan de GDPR?
- Verstrekt de leverancier persoonsgegevens uitsluitend aan derden om uitvoering van de dienstverlening mogelijk te maken?
- Verstrekt de leverancier vertrouwelijke gegevens alleen met expliciete toestemming van de gebruiker? Kan de gebruiker deze toestemming weigeren zonder dat dit gevolgen heeft voor het gebruik van de applicatie?
- Kun je gemakkelijk jouw gegevens opvragen bij de leverancier?
- Beschrijft de leverancier welke beveiligingsmaatregelen men treft? Bij tools voor live online sessies is de mogelijkheid van ge-encrypte gesprekken bijvoorbeeld belangrijk.
- Kun je gegevens eenvoudig verwijderen? Wie heeft zeggenschap over het gebruik van de gegevens?
- Blijft de gebruiker/onderwijsinstelling het intellectueel eigendom over de gegevens houden?
- Welke informatie wordt van studenten in de applicatie opgeslagen? Hoe *belangrijk* is die informatie? Uitwerkingen die meetellen voor een beoordeling zijn bijvoorbeeld belangrijk, maar ook privacygevoelige informatie zoals gegevens voor aandoeningen en stoornissen (denk aan ADHD of ASS). Uitkomsten van een quiz die je gebruikt als oefening zijn niet heel belangrijk.
- Wat zijn de *consequenties*, het risico en de impact, als de informatie in handen komen van derden? Een mailadres is bijvoorbeeld is bijvoorbeeld gevoeliger dan een IP-adres¹. Een voornaam is minder gevoelig dan een voor- en achternaam.

Applicaties die informatie met geringe consequenties en een laag of middelgroot belang verwerken kun je relatief gemakkelijk zelfstandig gebruiken. Andere applicaties niet.

Waar kun je de onderwijsapplicatie, die jij overweegt in te zetten, binnen onderstaande tabel plaatsen?

		Belang			
		Laag	Middel	Hoog	Zeer hoog
Consequenties	Gering				
	Middel				
	Ernstig				

Als je twijfelt over deze zaken, bijvoorbeeld omdat de leverancier hier niet transparant over is, dan is het af te raden de onderwijsapplicatie te gebruiken.

5. Tot slot

Je kunt als autonoom docent nog steeds bepaalde, eenvoudige, tools zelfstandig gebruiken. Je moet daarbij nog steeds letten op wat bij gebruikersgemak en didactiek is geschreven.

Deze tools vergen echter geen inspanningen van jouw organisatie. Er worden ook geen persoonsgegevens opgeslagen. Vermoedelijk moet je er wel zelf financiële kosten voor maken.

Heb je geen zin, tijd en energie om dit uit te zoeken? Dat is goed voor te stellen. Neem ook daarom contact op met de afdeling die binnen jouw onderwijsinstelling verantwoordelijk is voor onderwijsapplicaties.

Bronnen

Rubens, W. (2015). Aandachtspunten bij het selecteren van leertechnologieën Aandachtspunten bij het selecteren van leertechnologieën. Op 27 maart 2020 gehaald van: <http://www.te-learning.nl/blog/aandachtspunten-bij-het-selecteren-van-leertechnologieen/>

Rubens, W. (2015). Checklist bij het selecteren van leertechnologieën. Op 27 maart 2020 gehaald van: <http://www.te-learning.nl/blog/checklist-bij-het-selecteren-van-leertechnologieen/>

Rubens, W. (2017). Stappenplan technology enhanced learning ontwikkelen. Op 27 maart 2020 gehaald van: <https://www.te-learning.nl/blog/stappenplan-technology-enhanced-learning-ontwikkelen/>

SURF (2019). SURF Juridisch Normenkader (Cloud)services. Op 27 maart 2020 gehaald van: <https://www.surf.nl/surf-juridisch-normenkader-cloudservices>

SURF (2020). Tools voor online onderwijs. Op 27 maart 2020 gehaald van: <https://www.surf.nl/tools-voor-online-onderwijs>

ⁱ Een statisch of dynamisch IP-adres is op zich een persoonsgegeven ([oordeel Europese Hof van Justitie van 19 oktober 2016](#)). Een IP-adres mag dus eigenlijk niet zonder verwerkersovereenkomst worden gedeeld. Het is echter de vraag leveranciers van applicaties zoals Mentimeter of Padlet deze informatie “**redelijkerwijs**” kunnen gebruiken om de individuele student te identificeren. Volgens het Europese Hof van Justitie is dat onder andere niet het geval als identificatie **in de praktijk ondoenlijk** is (“zonder onevenredige inspanning”). Als een bedrijf hieraan bijvoorbeeld veel tijd, kosten en mankracht moet besteden. Dat betekent dat het IP-adres in het geval van het gebruik van apps voor onderwijsdoeleinden waarschijnlijk niet als persoonsgegeven zal worden beschouwd.